

"Demek, insanın seyr-i ruhanisinde çok tabakalar vardır. Bir tabakada, insanlara huzur ve tevhid pek sühuletle nasip ve müyesser olur. Bir tabakasına da, gaflet ve evham öyle istila eder ki, kesret içinde gark olmakla..." Devamıyla açıklar mısınız?

"Evet, bazı insanlar zerrede boğulurlar. Bazısında da dünya boğulur. Bazılar da, kendilerine verilen anahtarlardan birisiyle kesretin en geniş bir âlemini açar, fakat içinde boğulur. Sahil-i vahdet ve tevhide zorla vasıl olur. Demek, insanın seyr-i ruhânîsinde çok tabakalar vardır. Bir tabakada, insanlara huzur-u tevhid pek suhuletle nasip ve müyesser olur. Bir tabakasında da gaflet ve evham öyle istilâ eder ki, kesret içinde gark olmakla, tam mânâsıyla tevhide unutmuş olur. Sukutu suûd, tedennîyi terakki, cehl-i mürekkebi yakîn, uykunun son perdesini intibah zan ve tevehhüm eden bir kısım medenîler, ikinci tabakadaki insanlardandır."(1)

İnsanın ruhu terakki ve tedenni arasında sürekli seyir halindedir. İslam ve iman ışığında hareket eden bir adamın ruhu terakki ederken, heva ve gafletin ışığında giden bir adamın ruhu da tedenni eder.

Burada "**boğulmak**" tabirinden iki mana anlaşılabilir. **Birisi**, Allah'ın haricindeki her şeye masiva ve kesret denilir ki, insanlar bu kesret ve masivanın içinde Allah'ın rububiyet ve uluhiyet sıfatlarını tam göremedikleri için, her şeyi sebeplere ve vasitalara verirler. Böylece sebepler içinde boğulmuş olurlar. Tabiat ve inkar bataklığına saplanırlar. Bu, inkar manasında boğulmaktır.

İkincisi ise, Allah'ın varlığını ve birliğini inkar etmezler, lakin kesret ve masiva üstünde Allah'ın rububiyet ve uluhiyetini tam manası ile tefekkür edip göremedikleri için, inkar değil, ama inkara yakın bir gaflet ile kalbine masiva ve kesret sevgisini doldururlar. Bunlar da masivanın muhabbet noktasında boğulanlarıdır.

Masiva ve kesret üstünde Allah'ın rububiyet ve uluhiyet sıfatlarını görememelerinin en önemli sebebi, insanın kendi akıl ve cihazlarına güvenip, Allah'ın yanılmaz ipi olan vahye yüz çevirmelerindedir. İnsan kendi benliğine güvenip, Allah'a ve onun vahyine tevekkül etmez ise, yıldız böceğinin kendi ışıkçığına güvenip, güneşin o eşsiz ışığından mahrum kalması ve karanlıkta boğulması gibi bir duruma düşer. Zira masiva ve kesret karanlığında hakikatleri ve tevhide bulamaz, inkar ve gaflet

karanlığında boğulur.

"Alemin kapısını açması" tabirinde ise, maddi ve kevni alemlerdeki maddi ilimleri keşfetmesi ve bir takım tevhidin kırıntılarını bulabilmesine işaret ediliyor. İbn-i Sina ve Farabi bunlara güzel bir örnektir. Bu zatların boğulmasının yegane sebebi, felsefeyi vahye tercih etmeleridir.

Felsefe, kafa feneri hükmünde olan akli ve insanın benliğini esas alıyor. **Vahiy ise** Allah'ın sonsuz ilim ve sıfatlarını esas kabul ediyor. Aradaki uçurum buradan ileri geliyor.

Zerre, dünya ve **kesret** tabirleri kainatın muhtelif tabakalarına işaretler. Bazı insanlar kainatın zerresinde, yani adi ve basit işlerinde boğulur. Bazıları adi ve basit işlerden kurtulur, ama kainatın başka büyük daire ve tabakalarından sıyrılamazlar. Bazıları hepsini aşar, ama kainatın kendisinde boğulur... Demek herkesin boğulduğu tabaka farklıdır. Kimisi bir dönüm tarla yüzünden kardeşini katleder, hem dünyasını hem ukbasını heba ederken, kimisi de dünyanın siyasetini eline almak için milyonlarca masumun kanına girer. Her insanın tağutu çapına göredir.

(1) bk. [Mesnevî-i Nuriye, Onuncu Risale](#)